



PR. SERAFIM ROSE

Locul
Fericitului Augustin
în Biserica Ortodoxă

ediția a doua

Traducere din limba engleză
Constantin Făgețan

editura
Σοφία

București

CUPRINS

<i>Prefață la prima ediție engleză</i>	7
<i>Prefață la a doua ediție engleză</i>	13
<i>Viața Fericitului Augustin al Ipponiei</i>	19
Introducere	25
I. Locul Fericitului Augustin în Biserica Ortodoxă	31
II. Disputa asupra harului și voii libere	35
III. Învățătura despre predestinare	49
IV. Părerile din Galia veacului al V-lea	61
V. Părerile veacului al VI-lea în Răsărit și în Apus	73
VI. Veacul al IX-lea. Sfântul Fotie cel Mare	77
VII. Veacurile de mai târziu: Sfântul Marcu al Efesului	83
VIII. Părerea despre Fericitul Augustin în vremurile moderne	91
IX. Câteva observații despre detractorii contemporani ai Fericitului Augustin	101

ANEXE

Câteva scrisori ale Părintelui Serafim Rose despre Fericitul Augustin	113
Inima Fericitului Augustin	125
<i>Sinaxar</i> : Sfântul Augustin, Episcopul Ipponiei ..	141

În ce mă privește, eu mă tem mult mai mult de inimile reci ale celor „corecți intelectual” decât de orice greșeli pe care le-ai putea găsi la Augustin. Simt în aceste inimi reci o pregătire pentru lucrarea lui Antihrist (a cărui imitare a lui Hristos trebuie să se întindă și la „teologia corectă”!); *simt la Augustin dragostea lui Hristos.*

Părintele Serafim Rose,
fragment dintr-o scrisoare din 1981

O, Adevăr, Care ești Veșnicie! Și Dragoste, Care ești Adevăr! Și Veșnicie, Care ești Dragoste! Tu ești Dumnezeuul meu, către Tine suspin noaptea și ziua.

Fericitul Augustin, *Mărturisiri*

Prefață la prima ediție engleză

Răposatul Ieromonah Serafim a fost un om de o neîntrecută blândețe, cu o fire extrem de retrasă. Deși era un excelent vorbitor în public, un ardent sprijinitor și insuflător al lucrării de propovăduire, totuși prefera, în adevăratul duh monahal, pacea chilioarei sale din pădurea din munții Californiei de Nord. Acolo, lucrând la lumina lumânării la o veche și uzată mașină de scris, a tradus și a compus unele dintre cele mai importante scrieri ortodoxe ce se găsesc în limba engleză. Dobândise duhul nelumescului în așa măsură încât nu o dată, când i se cerea să vorbească la vreo adunare importantă, îl auzeam zicând: „Asta chiar că nu e de mine”. Cu toate acestea, se silea întotdeauna „să spună un cuvânt”, iar „cuvântul” său atingea inimi și schimba vieți.

În viața personală se ferea de orice controversă sau tulburare. Ori de câte ori patimile păreau gata să se dezlănțuie, dorea să fie cât mai departe. Este deci o ironie că acest călugăr pașnic a găsit necesar nu o dată să se pronunțe răspicat (prin cuvântul tipărit) întru apărarea vreunui

„dezmoștenit al sorții”. „Dezmoștenit al sorții” era orice persoană sau orice lucru din Biserică ce îi părea că este tratat nedrept, fără milostivire, cu aroganță sau în mod necinstit, sau pus să slujească interesele unei politici meschine.

Îmi aduc bine aminte ziua aceea de vară din 1978 când Părintele Serafim mi-a cerut să-l ascult citindu-mi cu voce tare un lung eseu pe care-l pregătea despre Fericitul Augustin. În unele publicații apăruseră comentarii tocmai despre acest Părinte al Bisericii, scrise adeseori pe un ton foarte pătimăș. Nimeni în Biserică nu mai vorbise vreodată în acest fel despre un Sfânt Părinte. Părintele Serafim a fost alarmat văzând un asemenea ton lumesc și necinstitor; el a văzut aici semnul unei adânci imaturități a vieții bisericești de azi: „Noi, creștinii cei de pe urmă, nu suntem vrednici de moștenirea pe care ei (adică Sfinții Părinți) ne-au lăsat-o; (...) îi cităm pe marii Părinți, fără a fi noi înșine în duhul lor”. El cerea ca apropierea de Părinții Bisericii să se facă în duh de smerenie, dragoste și iertare, iar nu să fie „folosiți” în chip dur și rece, lucru ce arată lipsă de cinstire și de înțelegere. „Să ne dovedim continuitatea cu neîntrerupta tradiție creștină a trecutului nu numai prin încercarea de a fi preciși în dogmă, ci și prin *dragostea* noastră pentru oamenii ce au făcut-o să ajungă până la noi.” După spusele Sfântului Fotie al Constantinopolului, citate de Părintele Serafim, trebuie să lepădăm

greșelile, dar „să îmbrățișăm oamenii”. Toate discuțiile despre Părinții Bisericii trebuie să fie pătrunse de cunoștința acestui principiu.

„Întrebarea este”, mi-a spus Părintele Serafim pe când îl studia pe Fericitul Augustin, „care ar trebui să fie atitudinea ortodoxă față de controverse?” – căci controversele apar în viața Bisericii din timp în timp, îngăduite de Dumnezeu pentru sporirea noastră și pentru înțelepțirea noastră. Așa cum cititorul însuși va vedea, Părintele Serafim a găsit răspunsul la întrebare și l-a dat în chip limpede, în echilibratul și mai ales onestul studiu despre Fericitul Augustin care urmează. Sunt cercetate tăria și slăbiciunile Sfântului, sunt consultate și înfățișate părerile altor Sfinți Părinți despre Augustin, și mai ales *duhul* omului – pe care Părintele Serafim îl privea ca pe un adevărat „Părinte al *evolaviei* ortodoxe... ce avea o sinceră și adâncă inimă creștinească și suflet creștinesc” – este zugrăvit cu limpezime, poate pentru prima dată în limba engleză.

Părintele Serafim și-a intitulat eseul „Locul Fericitului Augustin în Biserica Ortodoxă”. L-a numit astfel, fiindcă sunt unii astăzi ce ar dori să-l excludă cu totul pe Augustin din compania Părinților Bisericii – tendință stranie, ca să nu zicem mai mult. Unii scriitori, cu cutezanță – și fără vreo îndreptățire (altă decât propria părere) – îl numesc „eretic” și în chip nedrept îi pun în seamă aproape toate rătăcirile ulterioa-

re ale creștinătății latine și protestante. Părintele Serafim, pe de altă parte, nu dorea nimic altceva decât să dea un simțământ al perspectivei ortodoxe asupra subiectului, explicând celor ce păreau a nu ști, că Fericitul Augustin își are într-adevăr „locul” cuvenit în Biserică – cu siguranță, nu între marii Părinți, dar totuși un loc cu o bine-meritată recunoaștere din partea celorlalți Sfinți Părinți.

În 1980, într-un articol comemorativ despre unul dintre dascălii săi duhovnicești, Ivan Konțevici, Părintele Serafim scria că „sărăcia mărturisirii adevăratului creștinism sporește, lumea se face tot mai întunecată, iar uneori necinstirea biruiește fățiș. Bunele porniri ale sufletului se veștejesc, uneori chiar înainte de a se naște”. Dar în Fericitul Augustin putem afla un Părinte Ortodox „înrudit cu toți cei ce rămân credincioși adevăratului creștinism, Sfânta Ortodoxie, chiar și în zilele noastre”.

Eseul acesta despre Fericitul Augustin este atât de însemnat, încât atunci când duhovnicul Părintelui Serafim, starețul Gherman, a vizitat Muntele Athos, a primit mulțumiri pentru publicarea lucrării Părintelui Serafim din partea călugărilor athoniți, dornici ca creștinii ortodocși de astăzi să știe că Augustin are un loc însemnat în teologia ortodoxă.

Fericitul Augustin s-a născut în Numidia din Africa de Nord în 354 d.H. Mama sa, Sfânta Mo-

nica, a încercat să-i insufle iubirea de virtute, dar el rămânea nesimțitor la orice în afară de propriile dorințe. La maturitate a căzut în rătăcirea maniheilor, dar mai târziu a fost întors la Ortodoxie de către un alt Sfânt Părinte, Sfântul Ambrozie al Mediolanului. Hirotonit preot, a fost sfințit episcop al Iponiei în 395. Vreme de treizeci și cinci de ani a cărmuit această eparhie africană cu înțelepciune, luând parte la marile probleme ale vremii sale și la sinoadele ierarhilor africani. A scris cel puțin 1000 de cărți, dintre care *Mărturisirile* și *Cetatea lui Dumnezeu* sunt pe drept cuvânt renumite și citite încă și astăzi.

Părintele Serafim recomanda adesea fiilor săi duhovnicești *Mărturisirile* – pentru a fi citite mai ales în Postul Mare –, el însuși recitind cartea cel puțin o dată pe an. Odată mi-a spus că atunci când a citit-o pentru prima oară a plâns, fiind așa de pătruns de adâncă zdrobire și curăție a inimii lui Augustin.

Cu mult înainte de recentele critici aduse lui Augustin, Părintele Serafim a simțit că *Mărturisirile* puteau vorbi creștinilor ortodocși contemporani, ajutându-i să-și „înmoaie inimile” răcite de mândrie și patimi. Augustin a vorbit cu adâncă simțire, așa cum puțini au făcut-o, despre nevoia sufletului de a se slobozi din ispitele lumii înainte de a putea nădăjdui să priceapă cele duhovnicești. Tocmai acesta era și mesajul neconținut al Părintelui Serafim către ceilalți,

pe care l-a înțeles experiindu-l el însuși prin mult-pătimitoarele sale nevoițe monahicești.

Studiul despre „locul” Fericitului Augustin în Ortodoxie face parte din moștenirea lăsată de Părintele Serafim creștinilor ortodocși de astăzi – moștenire ce include foarte multe cărți și articole scrise de-a lungul anilor, ca și multe alte cărți și traduceri ce încă își așteaptă publicarea. Dar mai mult decât orice altceva, eseul de față întruchipează principiul cinstirii pentru cele sfinte – principiu ce dispare cu repeziciune din Ortodoxia secolului al XX-lea. Fie ca publicarea acestui eseu să zidească și să lămurească multe mii de oameni cu inimă bună, mulți căutători ce înțeleg câte ceva din calea pe care a umblat Fericitul Augustin și care au auzit cuvintele lui și au fost schimbați: „Strâmt e lăcașul sufletului meu; lărgeste-l Tu, ca să poți intra înăuntrul său... Căci ce sunt eu afară de Tine, fără numai călăuză către propria-mi cădere?”

Părintele Alexei Young

Adormirea Sfântului Serghie din Radonej

25 septembrie/8 octombrie 1982

Prefață la a doua ediție engleză

Părintele Serafim era din fire un om inimos. Spunea adeseori: „E un lucru nobil să-i aperi pe dezmoșteniții sorții”. Se simțea obligat să-i aperse pe toți cei socotiți de societate a nu fi așa cum se cuvine. Credea că Dumnezeu nu este neapărat de partea celor socotiți a avea dreptate și că cei lepădați și puși într-o lumină proastă sunt îndreptățiți la milostivire. Cei mai de pe urmă, zicea Părintele Serafim, sunt cei pe care Iisus Hristos a venit să-i mântuiască; prin urmare, când vedea că aceștia sunt priviți de sus, le lua partea.

În anii 1960, pe când viețuiam la San Francisco și lucram în Frăția noastră misionară, având abia cu ce să ne hrănim, vedeam cum mereu și mereu ieșea în stradă și se abătea din cale spre a da câțiva bănuți vreunui nevoiaș. Mai târziu, pe când viețuiam în mănăstirea noastră din pustie și corespondam cu oamenii pe diferite teme, auzit despre faptul că Fericitul Augustin era atacat și a simțit aceeași milă față de el, un „dezmoștenit”, cum simțea pentru acei sărmani. Deși

nu-i plăceau în mod deosebit învățăturile lui Augustin, a simțit că el trebuie apărut.

În zilele de început ale pocăinței Părintelui Serafim, în vremea când începea să descopere ce este creștinismul cu adevărat, sufletul său plin de căință a fost adânc mișcat de *Mărturisirile* Fericitului Augustin. Adesea, în ultimii săi ani, pomenea iarăși de acea lucrare. Totuși dintre operele lui Augustin iubea cel mai mult *Cetatea lui Dumnezeu*; de fapt, ea a fost cartea ce l-a inspirat să pornească la scrierea aceluia *magnum opus* al primilor săi ani, *The Kingdom of Man and the Kingdom of God* (*Împărăția Omului și Împărăția lui Dumnezeu*).

Îmi aduc aminte cum odată, pe când eram încă mireni și locuiam la San Francisco, discutam despre Sfinții Părinți ai patrologiei ortodoxe. Îi înșiram pe câțiva dintre marii Sfinți Părinți – Vasile cel Mare, Grigorie Palama, Petru Damaschin, Grigorie Sinaitul –, când Părintele Serafim m-a întrerupt și a zis, „Augustin”. Când am făcut o figură dezaprobatoare și am spus că Biserica nu-i dă numirea deplină de „Sfânt”, ci îl numește doar „Fericit”, el a răspuns, „Arată-mi un alt Părinte ce vorbește mai puternic ca Augustin despre pocăință”. Aceasta m-a făcut să mă gândesc că, în acele zile de demult, Augustin mișcase o anume față a sufletului *apusean* al Părintelui Serafim. Pentru mine era o taină, căci proveneam dintr-un mediu ortodox răsăritean.

În lumea ortodoxă răsăriteană, când se vorbește despre Sfinții Părinți, de obicei, nimeni nu se gândește la Părinții apuseni.

Dragostea Părintelui Serafim pentru sfinții apuseni de dinainte de schismă a fost blagoslovită și insuflată de Fericitul Arhiepiscop Ioan Maximovici, care și el îi cinstea în chip deosebit. Timp de mai mulți ani, Arhiepiscopul Ioan s-a trudit să reînvie cinstirea Părinților apuseni după tipicul Ortodoxiei Răsăritene, așa cum s-a scris în altă parte¹.

Curând după odihna Arhiepiscopului Ioan, am cercetat documentele sale de la Orfelinatul Sfântul Tihon din San Francisco, unde am descoperit dosare cu texte liturgice scrise în cinstea sfinților apuseni: tropare, condace etc. Între ele am descoperit o slujbă ortodoxă răsăriteană a Fericitului Augustin (Vecernie și Utrenie), ce fusese scrisă de Părintele Ambrozie Pogodin la cererea Arhiepiscopului Ioan. Faptul l-a făcut pe Părintele Serafim să se simtă obligat să săvârșească slujba Fericitului Augustin în fiecare an. Îmi aduc aminte cum odată, când mergeam cu mașina în ziua pomenirii Fericitului Augustin și seara aproape că trecuse, el a scos slujba și a spus: „Trebuie să facem slujba Fericitului Augustin!” Așa că am făcut-o în timp ce mergeam cu mașina pe șosea.

¹ Vezi *Blessed John the Wonderworker* (Platina, California, 1987), pp. 97-102, și *Not of this World: The Life and Teaching of Fr. Seraphim Rose* (Forestville, California, 1993), pp. 293-301.

Prima încercare a Părintelui Serafim de a susține cinstirea sfinților ortodocși apuseni a fost un articol pe care l-a scris pentru revista *The Orthodox Word* și pe care l-a dedicat Arhiepiscopului Ioan: „Sfântul Ioan Casian și monahismul ortodox apusean”¹. Articolul evoca indignarea unui seminarist ortodox, care ne-a spus: „Nu există ceva care să se poată numi monahism ortodox apusean”. Reacția studentului l-a îndemnat pe Părintele Serafim să studieze mai mult această temă și să continue să-i apere pe Părinții ortodocși apuseni, și îndeosebi pe Fericitul Augustin.

Dragostea Părintelui Serafim pentru sfinții apuseni s-a manifestat din nou când l-am pus să se așeze și să scrie un Acatist pentru Arhiepiscopul Ioan, iar el a dedicat unul din icoasele slujbei unor Părinți apuseni ce au fost ținta admirației Arhiepiscopului Ioan. Iar mai târziu, când am descoperit că una din cărțile *Vieților* sfinților francezi din vechime – *Vita Patrum*, a Sfântului Grigorie din Tours – nu fusese tradusă în engleză, atunci, spre marea mea surprindere, Părintele Serafim s-a arătat neobișnuit de interesat să pună cartea la dispoziția cititorilor obișnuiți, în special a convertiților noștri ortodocși. Când eu am protestat zicând că sunt multe alte cărți mai importante de tradus și publicat pentru convertiții noștri, aceasta l-a insuflat

¹ *The Orthodox Word*, nr. 25, 1969.